

A terem egész nap tömve volt emberekkel, s így ez uton is jókora összeg gyűlt be a török sebesülteknek.

Nemo.

A műveltség hatalmassá tesz.

— Elmfuttatás. —
Marosszék itől.
(Vége)

Hitted volna e? Hinned kelle ha láttad a haza szeretet gyújtotta lelkesség arcukon játszó pirját, melyet céljuk s feladatuk, egy magasztos eszme átérzése — értéke okoz; mondják, hogy csupán a katonának nevelés okozta ezt, miért harcba szállva halálra kész... s bár igaz, hogy a nevelés által sokra képesítettünk, de a merész állítást egészben elfogadni soh' sem volna hajlandók; mi hisszük, hogy felvett példánknál maradván — Athén felfogta, átértette a helyzetet, midőn a persa tiszterte nagyobb sereggel szembe szállott; hallgasunk meg ide vonatkozólag egy történet író véleményét: „Mit tehet egy nép, melynek keblét a honzerelen szabadság és becsületérzés dagasztja” (így tehát műveltséggel bír) megmutatták a görögök a perák elleni küzdelmökben. Az összes világtörténetben nincs feljegyezve csata, mely magasabb lelkesedéssel, nagyobb dicsőséggel vivatott volna, mint a görögök az óriási persa hatalom ellen, s melynek kiemelkedő oly fontos következmények lettek volna köte, mint ehez. Ha a persa győzt, a görög műveltség már első fejlődésben semmivé leendett és a szabad alkotmányok előképei eltűnének a föld színéről, mielőtt a világot jó vagy rossz eredményükről meggyőzhették volna. Más részről pedig, ha a persa háboru nem támadt, mely a viszálykódó görögöket (a műveltség hatalma folytán) egyesítésre bírta, bennük az önértéket felbrazesztte s minden erejüket kifejtette, talán soha be nem töltették volna a dicsőség ösvényét, melyre hivatra valának stb.“

Mi azon véleményben vagyunk, hogy Athén felfogta, átértette műveltségénél fogva a helyzetet, és ennek lón eredménye a Kr. sz. e. 490 ban szept. 29-én Marathonán nyert fényes győzelem a tiszterte nagyobb persa seregen, melyben Miltiades örök nevet vivott ki magának, talán még inkább lehetne a spártaiakról — ha libáan is föltenni, hogy nem a szabadságszeretet, hanem a katonának nevelés szülte elszántágukat; de ezt is mi csak úgy fogadjuk el, hogy lehet, miszerint a hazát szeretni, érte lelkesezni, ha kell meghalni is tudni, a nevelés által tanulták meg, de hogy hazaszeretők ne lett volna, és csupán mint katonák azt se tudva mi ért harcolva néztek volna szembe a halállal: ezt teljességgel nem fogadjuk el; avagy így hal-e Leonidás a spártai hő 480 ban a thermopylei szorosnál egész csapatával az utolsó emberig? „ez esetben Leonidás tette nem balgaság lett volna-e?” mig így nagyszerű feladatot, bár mit itéljenek is felette, nagyobb hatás volt, mint egy nagy sereg által vivott fényes győzelem, mivel a görögöket magas önértékre öbzresztette, a persáknak pedig megmutatta, mennyi hősiesség van egy nép lelkesülésében, s mennyivel többet tehet az erkölcsi erő a lelketlen nagy tömegnél.

Nem tartjuk tárgyunk keretébe tartozónak a szabadságszeretet szent érzelmé körül elmélkedni (a fenntebb is csak azon állítást, hogy a görögöknél nem volt szabadság és honzeretet, el nem fogadása miatt kockáztatunk egy kifejezett nézetet szemben) de kérdjük a költőt: Hol az ember, ki magát a föld minden országainak szentelni akarván, egyaránt forró szenvedelmét hordozhatott volna irántok keblében? Leonidás csak egy Spártáról, Regulus csak egy Rómáról hallhatott meg stb.

De nemcsak itt a háboruban látszott a görögökön a műveltség hatalma, mert Görögország a költészet, festészet, szobrászat, építészet stb. szellemi téren fejlett csirákat annyira vitte, hogy nemcsak mi hajlunk bámulattal ezek előtt meg, de ezredévek múltával is méltánnyal, elismeréssel kell róla az akkori kornak megemlékeznie.

Vagy nézzük-e a rómaikat? Nem azt látjuk-e ismételtlen bebizonyítva, miről szólni szándékunk.

Egy Róma, mert népe művelt, szellemi erőtel, hatalmas nyér, s számára, jólétre, materialis erőre nézve duzsabb, népesebb részeket hódít, csatló magához és így szellemi ereje, műveltsége által hatalmasá lesz.

Hatalmassá... később azonban a szellemiség, erkölcsiség, műveltség terén lankadni, satnyulni kezd, s bár az anyagi erő maradt mi volt, a régi, a saok szárnyai ép úgy erősek, a kardok hatalmasak, de mert a szellemi erő megbomlott, az előbb erős alkotmány inogni kezdett, inogni s végre összedült.

S ki volt, a ki ily erővel szembe fellépni merész volt? Egy szegény, jászolba született zsidó ember, kit mind születése, mind származása miatt, s később a hatalmasak közvéleményét magára zudítva: nem merészen ily hatalom erejét ellensúlyozni tudni: és ime a koldusokkal társalgó fensőbb hatalmakat maga ellen zudító Jézus Krisztus egy szót, egyetlen egeyet mond ki: a szorotór szavát, s az clerkolcselenedetd Roma ledül, s rabigába görnyed! képes tehát szellemi erejével, műveltség adta hatalmával, egy szavával megbuktatni azt, s ő az, ki a görög műveltséget átalakítani hivatta volt, elmondva azt: „mától fogva a szellemi erő, a műveltség a hatalom, a királyság, a ki ezzel bír a fölényenel birand.“

Majd ismét az ókorról a középre ugorva át, látjuk, láthatjuk, hogy hatalmas volt az, ki a szellemi erő, a műveltség, a kereszénységgel, az erkölcsiséggel fogott kezét, annak terjesztésében fáradozott, annak csiráit föntartani igyekezett.

Majd itt is mint mindenütt a tulhatalomra jutás után zsarnokság következett be. Emberek, kik látták, tudták, hogy a szellemi erő: a műveltség hatalmassá tesz, s kiket éppen a műveltség tett hatalmasá, azou voltak, hogy biztosíthassák magoknak a hatalmat, s hogy vele vissza élői, azt tulélvezeni tudják, igyekeztek az erőt másoktól elvonni, mentől nagyobb sötétségbe tartva azokat.

És ismét vajjon ki törí meg önkényűket? Talán egy anyagi erőben gazdag király fegyver hatalommal? Nem egyszerű céllalau lakott pap Lu tber és kortársai majd utódai és pedig a szellemi erő a műveltség hatalmával.

Majd az uj-kor kezdetén — midőn a nép ismét tipró, ellonynni akaró lábbakkal izgástott le, a francia forradalom s majd a nemes és paraszt közti jogtalan különbség, mely az első urr, a másikat örök rabzolgává tenni kívánta, az 1848-iki mozgalmak által ellensúlyozta, megsemmisítve lőn.

S ma — a jelen korra térve át — istennek hála a születés, és előbb önhiba nélkül is gáló ok hatalma megszűnt s nincs azon jogszerűen való, hogy mert „nemes”-nek született, ha érdemi, hanem, övé a hatalom és semmi, vagy alig érehető teher és mert „paraszti” minden teher vállalára nehezedik, anélkül azonban, hogy a jutalmat, az eredményt ő éldeheltető. Neki munkálnia kellett, s a nemesnek éldehelti azt. Szép igazság!! az embert barommá aljasítani.

E barbár állapotnak istennek hála vége van s ma nem azt nézzük — kivéve a kiveendőket, istennek hála kevés minioritását, s egy pár gróftatnam polgári konteszkt, hogy gróf-e? vagy báró? nagyság? vagy tekintetes? ur vagy nem ur? hanem szellemi ereje, műveltsége quid valeat?! és ha valaki, mert erősen fejül állókban érezünk magunkat, arisztokratának nevez, demokratá érzelmünk dacára: mi nem ütközünk meg rajta és elfogadjuk, ha helyes értelemben veszi: mi nem születésére nézzük, hanem műveltségére s az első utolsó nélkül ép oly kevésbé veszszük figyelembe, mint a mennyire becsüljük utolsó az első nélkül, vagy a kétőt egyestive is.

A porosz-osztrák háborukor ismét a jelen korról szólva, mert a poroszok okosabbak voltak az ellenfélnél, mert „gyutús” fegyvereket találtak fel, mert művelt nép lévén, tudta mi ért harcol: győzött, pedig az ellenfél számára tulhatala, de mert itt nem volt miért harcolni, mert az uralkodóval még ki nem békített magyarok inkább ohajtották saját táboruk megverését, mert a más ügyért lelkesülni nem tudtak, nem akartak: ők is győztek, céljukat elérték, a tábor megvertett, a műveltség adta hatalmasá által.

A jelenkor is igazolja, hogy a műveltség hatalmasá tesz, s nincs miért tovább füzünk elme futtatásunkat, több példát keresünk annak igazolására, mert a mai korban, melyben egy suez-i esatornát tudnak tervezni és létesíteni s a világrészeket összekötni, melyben megkötik a villámot, meg a tüzet, a víz romboló erejét, s melyben az eddig mesésen elferdített természeti igazságokat a természet törvényeiből — melyek felett, vagy melyekben a mindenhátó áll, kismerni tudja, melyben a realismus tekintjük fölvélv, a gőz erejével utazhatunk, a villanyt levelezésre használjuk, s pár perc alatt, az ezer mérföldnyi távolból villám gyorsasággal tudósítást nyerhatunk s küldhetünk; mikor a cséplő, az arató, a varró és hány meg hány gépek által az eddig sok idót kívánó munka csak pár percig tartóvá lett, látva a műveltség által nyert hatalmat, ki merne tagadni vagy kétkedni abban, hogy „a műveltség a hatalmasá tesz!”

Az ő s, az ó, a közé p, az uj, a jelenkoron keresztül kívánunk kiadni tárgyunkat, mindenik korban egy-egy kiválóbb példát keresve, a nélkül, hogy azok összefüggésben lennének, és lépten-nyomon észlethetők a haladást, a műveltség által elért hatalmat s látjuk, hogy míg a műveltség, a szellemi erő, az erkölcs ragyogott fent, addig a hatalom is meg volt, de az lankadván „Roma ledül s rabigába görnyed!”

Az ohajjal zárjuk be tárgyunk körül tett — de azt ki nem merít — elmélkedésünket, elmfuttatásunkat, vajh' ne lenne messze a kor, melyben általánosan elmondhatók ama bölcs mondat megfordításának igazaságát is, melyben ép úgy állana az, hogy tudni illik: A hatalmasok műveltek! mint a hogy áll amaz; s ha nincs is még elérve, hogy mindenki a ki hatalmas művelt ember is, de nincs messze a kor, melyben úgy leend, ezt megértünk reményünk lehet!!

A torok-diphtheritis.

Dr. Torday Ferenc gyógygyásztló Budapestén.

(Vége.)

Valamint a többi ragályozási betegségek, úgy a diphtheritis is szórványosan, vagyis egyes esetekben mindig előfordul, időről időre azonban nagyobb számmal u. m. járvány alakjában lép fel: Ugyanis a diphtheritis nagy visszatérő képességénél fogva már egy betegből is rövid idő alatt megszámlálhatlan, és csak görösó által nagy nagytás melett látható gombacsirakkal látja el a levegőt; a gombacsirók ismét nagy életképességgel bírván a levegőben, vagy a levegőtől egyes tárgyra lerakodva, azokon sokáig maradhatnak a nélkül, hogy végleg megsemmisülneek; mihelyest azonban olyan talajra jutottak, mely kifejlődésükre, meglepülésre alkalmas, azonnal kikelnek. A ragályozás tehát nem csupán a levegő egyenes belehelése által történik, hanem a ragályanyag ruhák által is elcipelhető. A járványos diphtheritis egy időben rendszerint csak egyes helyeket, városokat sőt városzöveket szokott meglepni; ilyenkor ismét leginkább azon laká-

sokon üti fel először tanyáját, melyek egészségatlanilag több tekintetben kifogás alá esnek, így a nedves tulnépes lakásokban. Ezen góccokban a megbetegedések tömegesen történvén a ragályozás közvetlen érintkezés által, majd a megfertőztetett levegő tovaáramlása után csakhamar másokat is hasonló betegséggé ejt, kik azután új és új diphteris-telepekké válnak.

Különben az, hogy a diphteritis (valamint más ragályos betegségek is) magát járvánnyá nöje ki, az érintett egyéni és helybeli viszonyokon kívül egy lát-szik, hogy még más általános okajli és tán évszaki viszonyokat is szükséges. Így a járványok kiváltképpen a nedves és hűs őzi, majd tavaszi hónapok alatt szoktak dühöngeni, kevésbé a téli hideg- és legkevésbé a nyári száraz meleg hónapok alatt. Nagyobb városok szegényebb lakói a rosszabb lakái és más egészségügyi viszonyok miatt sokkal inkább ki vannak téve a megbetegedés veszélyének egyáltalában, különösen pedig a ragályos betegségeknek, mint a száraz talajon épült, tiszta levegővel rendelkező kis városok és falvak lakói.

A torok-diphtheritis egyaránt megtámadja a gyermekeket úgy, mint a felnőtteket. Utóbbiakra nézve azonban csak igen ritka esetben válik életveszedelmessé, azért, mert a szervezet a vérmérgezésnek már hatalmasan képes ellenállani; mert a betegség helybeli kezelése kellő előnyvel foganatosítható, miatt a gyermekeknel sok nehézséggé ütökzik.

A torok-diphtheritis még nem orvos által is könnyen felismerhető. A betegség rendszeren nem tör ki azonnal a ragály felvétele után, hanem a gyermekek előbb 2—4 napon át rosszul érzik magukat; bágyadtak, elvesztik vidám kedélyüket, étvágyuk csökkent; többet vagy kevesebbet köhögnek; a nagyobbak torokfájásról vagy kellemetlen érzésről és nyelési nehézségről panaszkodnak a torokban; tégajukat olykor borzongás fogja el; majd rázó hideg után forró lázba esnek, fejüket fájlalják; émélygésről panaszkodnak sőt egyszerű kétszer hánynak is. Először ilyenkor (kétlőnösen ha a járvány uralkodik) a gyermekek torokát megtekinteni, s ha ezt rendesen vörösebbnek, dagadtaknak vagy éppen fehér foltocsikkal megrakva látjuk azonnal orvosot küldeni és a gyermeket a többiektil külön szobába elhelyezni, vagy a háztól eltávolítani. Ha a diphteritis nem a torokban, hanem a gégeben veszi kezdetét, akkor azt sajátságos ugató köhögés és a fület igen sértő folyólag hangos lélegzés (torokgyík) azonnal elarúlja. Miatán itt a diphteritis még sokkal veszedelmesebb mint a torokban, a lehető gyors orvosi segély megszerzése a szülők elengedhetlen kötelessége. Mindkét esetben addig is, mig az orvos megérkeziknek a nyakra 4—6 rétre összehajtott ruhadarabb hideg vízbe mártva és jól kicsavarva alkalmazandó 5—10 percenként.

A torok-diphtheritis gyógykezelését e helyt nem érthetnek; csupán annyit kívánok figyelemzésképp megjegyezni, hogy idejkorán, azaz azonnal a kezdetkor szakértő orvosi kezelést által ma már az esetek nagyobb részben a betegség szerencsésen leküzdhető; mig a későbbi szakban, midőn már a vérmérgezés a gyermek erejét gyors felemészéssel fenyegeti: az orvos is tehetetlen. Ezért ismételve ajánlom, hogy a torokban-talmaknál a szülők egyáltalában ne késkedjenek, és orvos által siessenek maguknak megnyugtatót szerzeni arra nézve, vajlon gyermeküket fenyegeti-e veszély vagy nem.

Nagyon ferde intézkedés az is, ha túlságos félelemből a különböző egészséges gyermekek a szabad levegőtől elzárva szobában tartatnak csak azért, mert a városban vagy helységben a torok-diphtheritis uralkodik, és így azt a gyermekek talán az utcán előbb megkapják. Ellenkezőleg a szoba levegőt is éppen ilyenkor minél többször fel kell frissíteni, a gyermekeket alkalmas időben menüel többet szabad levegőben sétáltatni; szükség azonban a meghűléstől gondosan óvni. Mint óvó intézkedés igen ajánlatos, — ha lehetséges — azon házat, hol több megbetegedés van legálább azon időre egészen elhagyni, mig ott a diphteritis meg nem szűnik; és még előnyös a városból vagy helységből elköltözni olyan helyre, hol diphteritis nincs.

Végül az igazságunk tartozom azon nyilatkoztatni, hogy sok esetben orvosok által is diphteritis vértetik fel ott, hol valóban csak egyszerű u. n. tüsszős torok-, különösen mandolalban van jelen; mi sem természetesebb azután, mint hogy az ilyen esetek 3—4 nap alatt meggyógyulván: orvosi reclamnak igen kedvező tért szolgáltatnak. A valódi diphteritis, még ha enyhébb fokban lép is fel, és kezdetlől kezeltetik is, a legtöbbször napokon sőt heteken át is dacol a legértelmebb orvosi gyógybeavatkozással.

Legujabb.

Konstantinápoly, jan. 6. „Az Agence Havas” jelenti: A helyzet változatlan; az értekezlet az európai meghatalmazottak között egymással és a törökkel folytatattak, hogy a törökök az indítványoknak formailag ellent ne álljanak, melyeket az európai hatalmak különben módosítani hajlandók, s reménylik, hogy ezen értekezlet egy hétfőn tartandó ülést fognak eredményezni.

Konstantinápoly, jan. 6. A konferenciai teljhatalmazottak közt rendkívül élénk üzenetváltások történnek. Hiro jár, hogy a teljhatalmazottak a héttől közös ülést megelőzőleg egy nem hivatalos értekezlet tartanak Ignatiev lakásán, melyben a török kormány képviselői nem vesznek részt. A török admirálisához a kormány fontos utasításokat küldött a Bezika öbölben levő török hajóhad legközelebbi mozdulataira nézve. Itt sokan kételkednek abban, hogy a